

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

Яцюк Т. С.

ВСТУП

Волонтерство є важливою складовою демократичного суспільства, що сприяє розвитку громадянської активності, підтримці соціальної справедливості та зміцненню громадянських інститутів. Також волонтерство є вагомим елементом громадянського суспільства, який сприяє покращенню життя громадян, розвитку суспільства та взаєморозумінню між людьми. У деяких країнах волонтерство становить суттєву частину суспільної та економічної активності, сприяючи формуванню солідарності та забезпечуючи стабільність. Волонтерська діяльність і створені відповідними соціальними суб'єктами інститути повністю відповідають ключовим ознакам громадянського суспільства, що використовуються в його рамках, і можуть розглядатись як його складові частини – елементи громадянської сфери. На перший план виходить момент солідарності як основного принципу ставлення до інших та спонукання до активності¹. У деяких країнах рівень усвідомлення внеску волонтерів може бути меншим. Однак у всіх країнах існують проблеми, такі як бідність, насильство, зловживання наркотиками, ВІЛ/СНІД, забруднення, які потребують допомоги, яку можуть надати волонтери. У світовій практиці волонтерську діяльність здійснюють як молодь і працездатні громадяни, так і пенсіонери².

1. Історико-правові аспекти становлення інституту волонтерства

Виникнення волонтерства як явища може бути прослідковане ще у ХІХ столітті, і більшість дослідників вважають, що саме у 1859 році французький письменник-журналіст Жан Анрі Дюнан запропонував створення Червоного Хреста як організації, спрямованої на надання першої медичної допомоги пораненим бійцям на добровільних засадах. Пізніше волонтерський рух продовжив зростати та інституціоналізуватися в багатьох країнах, ставши важливою складовою громадянського суспільства. Інша група дослідників вважає, що саме ХХ століття спричинило активний розвиток волонтерства. Зокрема, в Європі після Першої світової війни з'явилися люди, готові надавати допомогу

¹ Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2. С. 25-40.

² Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій: збірник наукових праць*. Волинський державний університет імені Лесі Українки. Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. № 3-4. С. 139–144.

на добровільних засадах, що, на думку деяких дослідників, призвело до заснування перших волонтерських організацій та рухів³.

Історично, волонтерський рух в Україні має глибокі корені, які сягають ще до часів традицій взаємодопомоги зокрема у Київській Русі. Протягом історії України волонтери відіграли важливу роль у подоланні різних кризових ситуацій, війн та природних лих. Як пише дослідниця історії Галичини Адріана Огорчак, «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами, сиротами. Сильний допомагав слабшому. Великі справи робили разом. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн»⁴.

Ще в період Київської Русі були практиковані благодійність та волонтерство. Наприклад, княгиня Ольга встановила першу лікарню у Києві, де жінки доглядали за хворими, а князь Володимир Святославич Статутом 996 року зобов'язав духовенство вживати зібрані десятини на підтримку монастирів, церков та лікарень для громадського блага⁵. Ярослава Мудрого, князя Київської Русі, визнавали як великого будівельника держави, він на свої кошти фінансував будівництво та реставрацію православних храмів чи монастирів, прикрашаючи їх іконами та фресками. Крім цього, він вкладав державні та власні кошти у будівництво Софійського собору та підтримував школи та бібліотеки. Ярослав був великим поціновувачем книжності та культури, а його покровительство освіті виявилось у «Повчанні дітям», де він розкрив обов'язки князя щодо допомоги бідним: «Будьте батьками сиріт, не дозволяйте сильним знищувати слабких, не залишайте хворих без підтримки»⁶.

Допомога і свого роду волонтерська діяльність не оминала і військову справу та захист суспільства. Так, ще в період Київської Русі військо було поділено на «збройні сили», «добровольчі батальйони» та «територіальну оборону». Основною складовою збройної організації була князівська дружина, яка складалася з професійних військових, утримуваних за рахунок державної казни князя. Друга «добровольча» частина війська складалася з полків і раті бояр, які були землевласниками. Бояри могли відправляти людей, яких вони озброювали. Міські полки, які відомі також як «територіальна оборона», становили третю частину військової організації Київської Русі. Такі військові одиниці були комплектувані місцевим населенням, де двос

³ Яцук, Т. С. Теоретико-правова та історична характеристика інституту волонтерства в Україні: сучасний вимір. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2023. № 15 (27), т. 1. С. 112-119.

⁴ Вайпола Р. Х. Волонтерський рух в Україні: Тенденції розвитку. К.: *Академірес*, 1999 р. С. 112.

⁵ Нестор. *Повість минулих літ*. Вебсайт. ЛІТОПИСИ. ІЗБОРНИК. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit01.htm#page>. (дата звернення: 14.03.2024).

⁶ Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви. Вебсайт. URL: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh09.htm> (дата звернення: 15.03.2024).

мешканців забезпечували одного спорядженим вояком, який вирушав на похід або захищав місто⁷.

Ще однією з найпоширеніших традицій у сфері благодійності було збирання коштів на будівництво та ремонт церковних споруд. Історія відома про великих благодійників, які могли фінансувати будівництво релігійних об'єктів самостійно (наприклад князі, гетьмани), а також про громадські ініціативи, коли всі парафіяни разом збирали необхідну суму – це можна розглядати як типову волонтерську діяльність. Крім того, церкви і монастирі в Україні завжди були місцями, де допомагали скаліченим в битвах воякам і де знаходили притулок старі козаки⁸. Серед благодійних діячів відомі галицько-волинські фундатори, такі як Мстислав Володимирович і Данило Галицький, а також польсько-литовські діячі, серед яких князь Любарт, князь Б. Глинський та А. Немерович, які надавали свої землі та кошти на будівництво церков⁹.

Ще в ті часи, коли Україна не мала своєї державності, були люди, які проявляли філантропію та відданість українській ідеї, зробивши значний внесок у збереження та розвиток українського народу, захищаючи його культуру, мистецтво, освіту, науку та мову¹⁰. В епоху українського відродження були відомі внески на створення братства, таких як Успенське (засноване у 1585 році у Львові), а згодом вони існували в багатьох містах Галичини, Холмщини та Підляшшя. Серед видатних меценатів XIV–XVIII століть були родина Острозьких, Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Могила, Іван Мазепа, Іван Скоропадський, Богдан Лепкий, які приділяли час і кошти на релігійні та культурні ініціативи в Україні. Особливо важливий був вклад митрополита Андрея Шептицького, відомого як «духовний батько українського народу». За свої кошти він підтримував молодих талановитих художників і поетів, збудував лічницю та створив величезну колекцію ікон¹¹. Також він відновив діяльність Українського Червоного Хреста для надання допомоги пораненим, хворим і полоненим, викупив ліси на Тернопільщині та заснував заповідник, що рятуює унікальну флору і фауну від руйнування під час війни.

⁷ Липитчук О. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*, 2022. С. 180–188.

⁸ Традиції національного волонтерства: від Київської Русі до російськоукраїнської війни. 2022р. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/01/tradycziyi-nacjonalnogovolonterstva-vid-kyivivskoyi-rusi-do-rosijsko-ukrayivskoyi-vijny/> (дата звернення: 15.03.2024).

⁹ Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви. Вебсайт. URL: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh09.htm> (дата звернення: 15.03.2024).

¹⁰ Чурпій Л. Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини в контексті реалізації гуманітарної політики держави. Вебсайт. URL: social-science.com.ua/article/647 (дата звернення: 16.03.2024).

¹¹ Закалик Г.М., Терлецька Ю.М., Шувар Н.М. Психологія розвитку та успіху особистості: навчальний посібник. Львів : Львівська політехніка, 2019. 488 с.

У XIX – на початку XX століття благодійництво та меценатство стали розповсюдженим серед українських інтелектуалів та промисловців. На початку XX століття в Україні волонтерський рух втілювали члени Червоного Хреста, які активно діяли у 1914 році, коли в Києві було більше 100 шпиталів цієї організації. Червоний Хрест в Україні також сприяв створенню антитуберкульозних диспансерів, станцій для боротьби з малярією та будинків для безпритульних. У західноукраїнських землях волонтери проводили навчання грамоти та створювали підрозділи Товариства тверезості. Проте, з приходом радянської влади цей рух практично припинився, і лише з кінця 80-х років XX століття почав відновлюватись. Перша українська волонтерська організація виникла в 1987 році, коли був створений «Молодіжний телефон довіри» у Одесі. У 1989 році аналогічні організації з'явилися в Києві та Полтаві, які працювали як медико-психологічні служби, маючи на меті надавати психологічну допомогу людям у кризових ситуаціях¹².

2. Сучасний історичний нарис розвитку волонтерства в Україні

У початковий період незалежності України волонтерська діяльність переважно спрямовувалася на гуманітарну та медичну допомогу. Багато волонтерських організацій з'явилися завдяки підтримці протестантських церков. Наприклад, «Медична клініка на колесах», заснована у 1992 році за ініціатииви Української лютеранської церкви, і продовжує діяти донині. Основний напрямок її роботи – надання допомоги населенню, переважно з сільських районів, зокрема сиротам, людям зі складними захворюваннями, особам з психічними розладами, та багатодітним сім'ям. Серед послуг, що надаються, – медичні огляди, діагностика, лабораторні аналізи, рентгенографія, стоматологічна допомога та інші¹³.

У 2012 році в Україні відбувся значний ріст волонтерської активності в зв'язку з проведенням Чемпіонату Європи з футболу. За даними організаційного комітету «Євро – 2012 Україна», було надіслано понад 24 тисячі заявок від охочих стати волонтерами УЄФА, хоча для задоволення потреб було потрібно лише близько 5,5 тисяч волонтерів. Більшість з цих заявок (90%) надійшла з України та Польщі¹⁴. Тобто сплеск волонтерської ініціатииви та активності є наслідком на відповідні події у державі.

¹² Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

¹³ Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

¹⁴ Проценко О. О. Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації: дис. канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2021. 240 с.

Початком активізації волонтерського руху в Україні стала Революція Гідності. У осені 2013 року в Україні розпочався процес організації акцій масової громадянської непокори, викликаний нехтуванням державних інтересів країни діями тодішньої влади. Серед різноманітних груп протестувальників сформувалася унікальна атмосфера взаємодопомоги, підтримки та єдності, що була неповторною для українського суспільства. На періоді Майдану у 2013–2014 роках спонтанно виникла особлива, не координована зверху модель сучасного волонтерства в Україні: громадяни, групи та спільноти надавали продукти, речі та фінансову допомогу волонтерам, які потім передавали та закуповували всі необхідні матеріали для сотень Майдану, а пізніше – для добровольчих батальйонів¹⁵.

О. Паславська в своєму дослідженні зазначає, що саме 2014 рік позначився суттєвим зростанням кількості громадян України, залучених до благодійної та волонтерської діяльності. Так, за даними соціологічного дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно з КМІС, 32,5% українців лише протягом травня-вересня 2014 року мали досвід переказів коштів на рахунки української армії. Ще 23% громадян скористалися допомогою благодійних фондів та волонтерських організацій, передавши кошти, речі та продукти саме через ці громадські інституції. 9% громадян приймали участь у магазинних акціях, купивши товари за списками для потреб армії та передавши їх волонтерам. Особисто допомагали вимушеним переселенцям речами та грошима 7% українських громадян. Безпосереднім збором коштів, ліків, речей та доставкою їх в зону проведення АТО займалися 3%¹⁶.

Крім того, 32,5% українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі. Експерти вказують, що майже 1/4 українців (23%) мали досвід волонтерства, із них 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. Основним напрямком діяльності волонтерів у 2014–2016 рр. стала допомога українській армії та пораненим – цим займалися 70% волонтерів. До подій, що сталися в Україні у 2014 році найбільш актуальними напрямками діяльності волонтерів були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору. Респонденти дослідження «Волонтерський рух в Україні» відповіли й на запитання щодо власної участі в благодійній діяльності. Так, 74% з них жертвували кошти на різні цілі коли-небудь у житті, з яких 25% зробили благодійні внески протягом останніх 12-ти місяців. Їх суми пожертв різняться та складають від кількох гривень до 283 тис. грн. на рік. Найбільш охоче громадяни України жертвували на

¹⁵ Головка В.О. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 9–18.

¹⁶ Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства* № 4, 2016. С. 22–28.

допомогу українській армії, пораненим, та хворим дітям. У 2014 р. кількість таких громадян збільшилась (63%), тоді як раніше в середньому по жертви здійснювали 49% з них¹⁷.

Друга значна хвиля волонтерської активності в Україні була викликана повним розгортанням вторгнення російської федерації. Під час першої фази збройної агресії у лютому – квітні 2022 року сотні тисяч людей знову приєдналися до волонтерської діяльності для надання допомоги співгромадянам у відповіді на російську агресію. Вони організували опір, надавали медичну та психологічну підтримку постраждалим, здійснювали евакуацію та розміщення мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Люди діяли з великою емоційною залученістю, ініціативою, часто не маючи офіційних документів, дозволів або формальних свідоцтв. Ця масова соціальна мобілізація відіграла важливу роль у перших місяцях протистояння російській агресії¹⁸.

У другому етапі війни, починаючи з травня 2022 року, коли бойові операції переважно обмежилися до ліній фронту від Харківщини та Донеччини до Херсонщини, значна кількість внутрішньо переміщених осіб знайшла притулок за кордоном або почала повертатися в міста, де це було можливо. В цей час роль волонтерства відчутно трансформувалася. Сьогодні волонтерські організації в значній мірі спеціалізуються і вирішують недоліки в інституційній здатності держави у таких сферах, як: забезпечення матеріальними та технічними ресурсами бійців на передовій; надання медичної допомоги пораненим та постраждалим; а також забезпечення матеріальної підтримки та психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам у тилу¹⁹.

3. Теоретико-правові засади становлення інституту волонтерства

Також важливою складовою розвитку волонтерства в Україні є надання безоплатної юридичної допомоги волонтерам та волонтерським організаціям, а також проведення правової просвіти серед населення. Волонтерство постійно потребує юридичного супроводу своєї діяльності, особливо у випадках встановлення міжнародних зв'язків. Також важливою є наявність юридичного волонтерства, коли надаються безоплатні юридичні послуги тим частинам населення, які їх потребують. Інститут безоплатної правової допомоги в Україні

¹⁷ Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства* № 4, 2016. С. 22–28.

¹⁸ Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення: 11.03.2024).

¹⁹ Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення: 11.03.2024).

регулюється Законом «Про безоплатну правову допомогу», що передбачає, що така допомога гарантується державою та фінансується з різних джерел, включаючи Державний бюджет України і місцеві бюджети. Поняття правової допомоги визначається як надання юридичних послуг, спрямованих на захист прав і свобод людини і громадянина, а також їх відновлення у разі порушення²⁰. Послуги волонтерів з кожним роком стають дедалі більш поширеними. У багатьох країнах Європи, Азії та Америки волонтерство є звичним явищем. Нині добровольців багатьох держав об'єднано в глобальний світовий волонтерський рух. Наприклад, за даними Національного центру волонтерської роботи у Великій Британії, головним мотивом для участі у волонтерському русі вважають саму діяльність, яка інтегрує добровольців у суспільство, створюючи певну цілісність із ним (32% – потреба в почутті єдності з людьми)²¹.

Значення волонтерства для громадянського суспільства дуже велике, і воно полягає в наступних пунктах:

- волонтери надають допомогу тим, хто її потребує, включаючи бездомних, літніх людей, людей з обмеженими можливостями та інших;
- волонтерство сприяє розвитку громадянської активності та відчуття громадської приналежності. Воно робить людей більш свідомими громадянами та активними учасниками суспільства;
- участь у волонтерських проєктах допомагає людям розвивати свої навички, набувати нові знання та досвід, а також збагачує їх життєвий досвід;
- волонтери допомагають здійснювати та реалізовувати різноманітні громадські проєкти, ініціативи та програми, спрямовані на вирішення соціальних, екологічних та культурних проблем;
- волонтерство сприяє розвитку громадських інститутів та організацій, які виступають важливими агентами демократичного процесу. Вони створюють платформи для громадянської участі, діалогу та співпраці з владою, що сприяє розбудові демократичного суспільства.

На думку І. Звереві, волонтерський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером²².

Надаючи теоретико-правове охарактеризування інституту волонтерства варто зазначити, що таке стосується та впроваджується

²⁰ Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» № 3460-VI від 02.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>. (дата звернення 02.02.2024).

²¹ Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства* № 4, 2016. С. 22–28.

²² Зверева І. Волонтерський рух: досвід, проблеми, перспективи: робочі матеріали семінару. (Київ, 24–30 жовт. 2000 р.).

майже у всі сфери суспільного життя. Так, волонтерські та благодійні організації поширені в спортивній, медичній, військовій, психологічній, освітній сферах та безліч інших. Саме волонтерство, як суспільний феномен знаходить своє застосування в здійсненні такої діяльності, яка спрямована на безкорисну допомогу іншим верствам населення, зокрема таким, які цього потребують.

Водночас 14 вересня 1990 р. в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль прийняли Загальну Декларацію про волонтерську діяльність, згідно з якою така діяльність розглядається як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку. Декларація підкреслює, що волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції, визначається, як активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається зазвичай спільною діяльністю в межах різних асоціацій. Волонтерство сприяє поліпшенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва справедливого й мирного суспільства, більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і професій²³.

Серед іншого дослідники американського університету Д. Хопкінса, які більш ніж 20 років вивчають волонтерську діяльність по всьому світу, визначаючи волонтерство «як комплекс заходів, реалізований у вільний від роботи час без будь-якої грошової компенсації...»²⁴. При цьому європейські вчені визначають волонтерство, як суму дій, які громадяни здійснюють одне для одного безоплатно зі своєї доброї волі²⁵.

За допомогою волонтерських організацій, особи, які потребували особливої допомоги врешті решт змогли вирішити широке коло питань, зокрема пенсіонери, діти-сироти, параолімпійці, люди з особливими потребами. Волонтерська допомога в Україні поширюється без обмеження на громадянство, національність, тощо. Кожний потребує допомоги в змозі отримати таку без обмежень.

Аналізуючи підходи до визначення волонтерства, яке вітчизняними та зарубіжними науковцями ототожнюється із поняттям «добровільна діяльність», зазначаємо, що дослідники тлумачать сутність даного феномена як: благодійність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом; добровільну діяльність, засновану на ідеях безкорисливого служіння

²³ The Universal Declaration on Volunteering. International Association for Volunteer Effort. URL: <https://www.iave.org/the-universal-declaration-on-volunteering/>. (дата звернення 11.03.2024).

²⁴ Salamon, M., Sokolowski, S. & Haddock M. (2011). Measuring the economic value of volunteer work globally: concepts, Estimates, and a roadmap to the future. *Annals of Public and Cooperative Economics*, (82), 217–252.

²⁵ Involvement of third country nationals in volunteering as a means of better integration): final project report. (2006). *European Volunteer Centre*, 61.

гуманним ідеалам людства та, не маючи цілей отримання прибутку, одержання оплати чи кар'єрного зросту; отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям; волонтер – громадянин, що бере участь у вирішенні соціально значимих проблем у формі безоплатної праці; основу функціонування громадських організацій, форму громадянської активності населення; національну ідею милосердя та благодійності²⁶.

Варто зазначити слушне визначення доцентки В.В. Вашкович щодо волонтерської діяльності, а саме на думку якої волонтерська діяльність є формою благодійництва. Дана діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості. Безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що має одноразовий характер або здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю²⁷. Щодо принципу неприбутковості, варто навести визначення такому поняттю спираючись на чинне податкове законодавство, а саме неприбутковою діяльністю визначається така діяльність підприємства, установи й організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства й іншої діяльності, передбаченої законодавством. Разом з цим, провідні вітчизняні вчені схильні до думки, що волонтерський рух – це неприбуткова добродійна робота²⁸.

Інституціоналізація волонтерського руху почалася з фіксування цієї діяльності на законодавчому рівні. 14 вересня 1990 р. в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль прийняли Загальну Декларацію про волонтерську діяльність. Волонтерство сприяє поліпшенню якості життя, особистому процвітанню й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва справедливого й мирного суспільства, більш збалансованому економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і професій. У Декларації проголошено низку головних принципів руху, зокрема, надання особистих або організованих послуг, а також принцип перетворення волонтерства на елемент особистого розвитку, набуття нових знань і навичок. Ця Декларація підтримує право кожної жінки, чоловіка та дитини на вільне об'єднання у спілки для волонтерської діяльності без будь-якої дискримінації через культурне та етнічне походження незалежно від

²⁶ Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 К., 2008. 20 с., Введення в соціальну роботу. Навч. посібник. К.: Фенікс, 2001 р. 288 с.

²⁷ Вашкович В.В. Становлення та розвиток правового регулювання діяльності волонтерів. Закарпатські правові читання : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20–22 квітня 2017). Ужгород : Ужгородський національний університет, 2017. Т. 2. С. 203–207.

²⁸ Мазій І. В. Аналіз міжнародних документів у сфері волонтерського руху. Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2018. № 8. С. 114–117.

віросповідання, віку, статі, фізичного, соціального чи економічного становища. Всім людям у світі має бути гарантовано право на вільне витрачання свого часу, таланту й енергії на користь інших людей чи громади, якщо вони працюють індивідуально чи в колективі, не сподіваючись на фінансову винагороду²⁹. У Всесвітній декларації волонтерства, прийнятій у січні 2001 року, відзначено, що добродієство – фундамент цивільного суспільства, воно привносить у життя потребу в свободі, безпеці, справедливості; спосіб збереження і зміцнення людських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зросту, через усвідомлення людського потенціалу³⁰.

На думку В.В. Вашкович, сьогодні волонтер – це людина-доброволець, яка безоплатно допомагає людям, що потребують сторонньої допомоги. Таких волонтерів можна побачити в лікарнях, будинках-інтернатах. Вони також допомагають військовим та переселенцям³¹.

Волонтерська діяльність в нашій країні ґрунтується на законодавчій основі, що включає в себе Конституцію України, закони, міжнародні угоди, які отримали затвердження Верховною Радою України, а також інші нормативно-правові акти.

Протягом періоду незалежності України було прийнято кілька законів і нормативно-правових актів, спрямованих на підтримку та розвиток волонтерського руху. Наприклад, у законах України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року³² та «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року визнається важливість та корисність добровільної праці волонтерів. Також, 23 квітня 2003 року Кабінетом Міністрів України було прийнято розпорядження «Про утворення координаційної ради з питань розвитку та підтримки волонтерського руху». У грудні 2003 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову, якою було затверджено Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг. Відповідно до нього, волонтерська робота відбувається за наступними напрямками: надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих ситуаціях (наприклад, інвалідність, втрата рухової активності з віком або через стан здоров'я, бездомність, безробіття, наслідки стихійних лих, аварій і т. д.); надання соціальних послуг дітям та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах

²⁹ Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства* № 4, 2016. С. 22–28.

³⁰ The Universal Declaration on Volunteering. International Association for Volunteer Effort. URL: <https://www.iave.org/the-universal-declaration-on-volunteering/>. (дата звернення 11.03.2024).

³¹ Вашкович В. В., Василенко О.Ю., Карабін Т. О., Лазур Я. В., Манзюк В. В., Рошканюк В. М. Посібник волонтера. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 88 с.

³² Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III від 21.06.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>. (дата звернення 11.03.2023).

через інвалідність, хворобу, сирітство, бездомність, низький рівень матеріального забезпечення, сімейні конфлікти або насильство³³.

Набувши чинності 19 квітня 2011 року, Закон України «Про волонтерську діяльність» також став важливим кроком у розвитку цього сегменту суспільства³⁴. З огляду на правові аспекти інституалізації волонтерства, а згодом становлення його, як інституту варто зауважити, що на законодавчому рівні закріплено поняття, а разом з ними й визначення «волонтер», «волонтерська діяльність» «волонтерська допомога» та ін. Так, із набуттям чинності Закону України «Про волонтерську діяльність» у 2011 році затверджено певне нормативно-правове регулювання останніх³⁵.

4. Законодавче трактування волонтерської діяльності

Відповідно до положень Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Водночас волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги³⁶.

У зв'язку з надзвичайними обставинами воєнного періоду, Кабінет Міністрів України вносить зміни до чинних підзаконних нормативно-правових актів, відповідно до потреб та викликів часу. Так, у постанову «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності», від 5 серпня 2015 року № 556, були внесені доповнення, згідно з якими волонтери, що не отримали відповідну підготовку або інструктаж, можуть бути залучені до діяльності поза зонами надзвичайних ситуацій для підтримки аварійно-рятувальних та медичних формувань³⁷.

Незважаючи на те, що волонтерська діяльність підпорядкована відповідним законодавством, воєнний конфлікт спричинив додаткові зміни в багатьох процесах. Починаючи з 2015 року, Закон України «Про волонтерську діяльність» зазнав значних корекцій. Було розширено

³³ Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 1895 від 10.12.2003. Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/3680671> (дата звернення: 15.03.2024).

³⁴ Липитчук О. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*, 2022. С. 180–188.

³⁵ Яцок, Т. С. Теоретико-правова та історична характеристика інституту волонтерства в Україні: сучасний вимір. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2023. № 15 (27), т. 1. С. 112-119.

³⁶ Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19 квітня 2011 року. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 15.03.2024).

³⁷ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» № 556, від 05.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення 12.03.2023).

сферу проведення волонтерської роботи, включаючи зону проведення антитерористичної операції. У закон була внесена норма, що передбачала надання одноразової фінансової допомоги у зоні проведення антитерористичної операції. Також було надано право організаціям та установам, які залучають волонтерів, страхувати їх життя та здоров'я під час надання волонтерської допомоги відповідно до законодавства про страхування.

Відповідними законодавчими актами впроваджено європейські стандарти у сфері правового регулювання діяльності неприбуткових організацій. Рік 2015 визначився як період «позитивної еволюції, яка призвела до конкретних результатів»: змін у відносинах між владою та громадянським суспільством; еволюції умов, у яких функціонувало громадянське суспільство в Україні³⁸.

Протягом 2016-2020 років було внесено незначні зміни до закону, але деякі проблеми у цій галузі залишилися. Серед них – недостатня фінансова підтримка для волонтерської діяльності з боку держави, відсутність цільової програми державного сприяння волонтерству, вікові обмеження для волонтерів, а також низький рівень залучення українських і міжнародних волонтерів до співпраці з урядовими і місцевими органами влади. На жаль, до 24 лютого 2022 року ці та інші проблеми залишилися невирішеними законодавчими органами. З урахуванням викликів, що виникають для волонтерів під час воєнного конфлікту, ключовими питаннями, які потребують негайного законодавчого врегулювання, є гарантування правового захисту для волонтерів та забезпечення їх підтримки з боку держави³⁹.

Крім цього, волонтерство в Україні спирається на цінності демократії, рівноправності та толерантності. Будь-хто, хто має бажання допомогти, може приєднатися до волонтерського руху, незалежно від своєї статі, віку, національності чи релігійних переконань. Волонтерство є засобом об'єднання людей навколо спільної мети – надання допомоги тим, хто цього потребує⁴⁰. Згідно з опитуванням, проведеним Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова з 23 лютого по 1 березня 2023 року, громадяни України

³⁸ Лациба М. Розвиток відносин між владою та суспільством в Україні: від еволюції до революції. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (12 груд. 2013 р.); за заг. ред. О. А. Корнієвського. Київ : НІСД, 2014. С. 12–17.

³⁹ Підтримати небайдужих: як допомогти розвитку волонтерського руху. 2022р. URL: <https://mind.ua/openmind/20241526-pidtrimati-nebajduzhih-yak-dopomogti-rozvitkuvolonterskogo-ruhu> (дата звернення 12.03.2023).

⁴⁰ Підтримати небайдужих: як допомогти розвитку волонтерського руху. 2022р. URL: <https://mind.ua/openmind/20241526-pidtrimati-nebajduzhih-yak-dopomogti-rozvitkuvolonterskogo-ruhu> (дата звернення 12.03.2023).

найбільше мають довіру до Збройних Сил України (96%) та волонтерських організацій (88%)⁴¹.

В ході дослідження теоретико-правової та історичної характеристики інституту волонтерства в Україні в сучасному вимірі, варто зазначити про ознаки, які притаманні саме волонтерській діяльності. Саме так, до ознак волонтерської діяльності, яка має добровільне підґрунтя належать:

1) відсутність фінансового прибутку. Волонтерська діяльність є безоплатною, оскільки головною її метою є допомога та підтримка, а не отримання фінансової винагороди за виконану роботу. Однак можливість отримання прибутку як додаткового ефекту в процесі волонтерства не виключається⁴².

2) добровільний характер дій та діяльності. Це робота, яку виконують за власним рішенням у вільний від основної діяльності час. Індивідуальне бажання людини є основою волонтерської праці. Однак, не завжди люди, які займаються волонтерством, роблять це повністю від душі. Часто це відбувається під тиском керівництва або через відчуття соціальної відповідальності. Власний поклик і відсутність факторів тиску також дозволяють відрізнити волонтерство від іншого роду діяльності.

3) активні дії суб'єкта волонтерської діяльності тобто волонтера. Волонтерство вважається активною діяльністю, оскільки волонтери вступають у дію, щоб допомогти іншим або сприяти певним справам, не чекаючи на офіційний статус або оплату за свою роботу. Вони віддають свій час, зусилля та навички для досягнення певної мети або вирішення конкретних проблем. Активність полягає у волонтерській роботі, участі у проєктах та подіях, а також у вияві ініціативи та прагненні змінити ситуацію на краще. Волонтерство є активним, оскільки воно спонукає людей до руху, співпраці та позитивних змін у суспільстві.

4) надання суспільної користі. Зазвичай волонтерська діяльність спрямована на суспільну користь, таку як реставрація історичних архітектурних об'єктів, екологічні акції, допомога соціально вразливим категоріям населення тощо. Проте, разом з тим, вона приносить задоволення і користь для самого волонтера. Вона дозволяє відчувати свою власну значущість і дозволяє впроваджувати себе в іншій сфері⁴³.

5) громадське охоплення. Багато людей бажають допомагати і приносити користь суспільству. Волонтерство надає можливість втілити цю потребу в життя, що привертає багатьох. Волонтерство сприяє

⁴¹ Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий-березень 2023 р.) Разумков центр : сайт. 15.03.2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinkagromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vladydovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen2023r> (дата звернення: 15.04.2023).

⁴² Кривенко Ю.В. Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. Часопис цивілістики. 2015. Випуск 18. С. 41–44.

⁴³ Трубішківа О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2020. Т. 7, вип. 20. Ч. 2. С. 205–209.

формуванню почуття спільноти та взаємодопомоги серед людей, що прагнуть досягти спільної мети або вирішити певну проблему. Волонтерські ініціативи можуть впливати на громадську думку та сприяти поширенню певних ідей або цінностей у суспільстві.

б) договір про надання волонтерської допомоги, який має юридичну силу. Договір про надання волонтерської допомоги забезпечує прозорість, захист і визначеність у взаємовідносинах між сторонами, сприяючи ефективному та позитивному волонтерському досвіду. Даний договір дозволяє перенести відповідні правовідносини у юридичну площину, сприяючи захисту прав та інтересів як волонтерів, так і осіб, на яких поширюється волонтерська діяльність. За договором про надання волонтерської допомоги одна сторона (волонтерська організація) зобов'язана надавати на користь іншої сторони (отримувача) визначені в договорі види волонтерської допомоги шляхом залучення до виконання волонтерів протягом встановленого в договорі строку, а отримувач зобов'язаний прийняти волонтерську допомогу⁴⁴.

7) затрата власного часу суб'єкта волонтерської діяльності. Волонтерська діяльність ґрунтується на добровільності індивідуального рішення особи віддати свій час на безоплатне виконання різноманітних завдань. Волонтери віддають свій час для виконання різноманітних завдань і обов'язків без отримання фінансової компенсації.

Загалом, основні принципи волонтерської діяльності в сучасній Україні, особливо в умовах війни, ґрунтуються на принципах безприбутковості, відкритості, безпеки та співпраці з державними структурами та військовими. Волонтери керуються власними цінностями та переконаннями, що дозволяє їм надавати допомогу без намагання отримати політичні вигоди чи особистий прибуток. Важливою складовою волонтерської діяльності в умовах війни є також співпраця з державними та міжнародними організаціями, що сприяє максимально ефективній наданні допомоги постраждалим та забезпеченню військових необхідними засобами⁴⁵.

ВИСНОВКИ

Сьогодні волонтери виступають як потужний механізм громадянського суспільства, що сприяє досягненню перемоги для України. Наявність в нашому законодавстві правових норм, що регулюють існування інституту волонтерської діяльності, є важливим засобом гарантування прав і свобод людини і громадянина в умовах складних викликів, що стоять перед сучасним українським суспільством. Українське волонтерство активно розвивається в різних

⁴⁴ Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19 квітня 2011 року. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 15.03.2024).

⁴⁵ Блоха Я. Світоглядні засади волонтерства в Україні в умовах війни. Філософські обрії. 2023. № 47. С. 80–88.

сферах громадського життя і відіграє значну роль у зміцненні обороноздатності держави, забезпечуючи здатність до самозахисту у разі збройної агресії або конфлікту через безпосередню участь волонтерів та волонтерських організацій.

Вирішення багатьох з названих проблем перешкоджає перш за все високий рівень корупції в державних інституціях та суспільстві загалом, а також процедури та правила, що не сприяють реальній зацікавленості владних структур і окремих посадовців у ефективному виконанні своїх обов'язків та прояву ініціативи у розв'язанні поставлених завдань. Корупція в державних структурах та складні процедури можуть ускладнювати отримання дозволів та ресурсів для волонтерських проектів. З останнього також впливає дискредитація волонтерського руху, яка також проявляється через наступні фактори: випадки використання зібраних волонтерами коштів або ресурсів не згідно з їхнім призначенням, що призводить до втрати довіри громадськості; якщо діяльність волонтерських організацій не піддається адекватному контролю або волонтери не надають звітності щодо своєї роботи, це може породжувати сумніви та підозри; інститут волонтерства може використовуватися для політичних цілей або пов'язані з певними політичними партіями, що може призвести до втрати нейтральності та об'єктивності у громадянському суспільстві; розповсюдження недостовірної або інформації призначеної для різного роду маніпуляцій про волонтерські організації або їхню діяльність може викликати негативне ставлення до них у суспільстві. Для подолання проблеми дискредитації волонтерського руху важливо забезпечити прозорість, етичність та відкритість у діяльності волонтерів та їхніх організацій, а також активно співпрацювати з громадськістю та засобами масової інформації для висвітлення позитивних результатів та досягнень.

Волонтерські організації, які отримують пожертви або інші види фінансової підтримки, можуть підпадати під оподаткування цих коштів згідно з податковим законодавством. Якщо волонтерська організація отримує прибуток в результаті своєї діяльності, цей прибуток може підпадати під оподаткування податком на прибуток. Уряд може вживати заходів для зменшення податкового тиску на волонтерську діяльність, таких як надання податкових пільг або звільнень для волонтерських організацій, які здійснюють соціально корисну діяльність. Також можуть існувати спеціальні правила або процедури для волонтерських організацій щодо оподаткування, які спрощують їхні обов'язки з податків.

Разом з ознаками волонтерської діяльності, варто наголосити про актуальні проблеми, які постають перед провадженням останньої. Так, на ряду із інституційним розвитком волонтерства та підвищення його ролі в суспільстві, діяльність стикається з певним переліком проблем, які можливо викласти в наступному порядку:

- 1) дискредитація волонтерського руху;
- 2) зловживання з боку деяких волонтерів та псевдоволонтерство;

- 3) податковий тиск;
- 4) недосконале нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності;
- 5) низький рівень підтримки з боку окремих державних установ;
- 6) відсутність контролю за подальшою долею наданої допомоги волонтерами, зокрема військового майна, продовольчого та ін.;
- 7) низький рівень злагодженої координації волонтерських організацій;
- 8) відсутність належного соціального захисту волонтерів.

Волонтерство в Україні є яскравим індикатором розвитку та утвердження громадянського суспільства. Цей феномен не виник внаслідок впровадження реформ «зверху», ініційованих державою, а склався завдяки ініціативі та активності самих громадян, їх усвідомленню та патріотизму. На сьогоднішній день в Україні волонтерська діяльність відрізняється значним різноманіттям напрямків, які не є типовими для світової практики волонтерства. Це створює не лише систему допомоги особам і організаціям у потребі, але також паралельну структуру для розробки та впровадження рішень, спрямованих на покращення ефективності функцій відповідних державних структур, особливо у сфері оборони.

АНОТАЦІЯ

У роботі досліджуються питання становлення інституту волонтерства в Україні, зокрема крізь призму теоретико-правової та історичної характеристик. Визначено, що волонтерство є важливою складовою демократичного суспільства, що сприяє розвитку громадянської активності, підтримці соціальної справедливості та зміцненню громадянських інститутів. Також волонтерство є вагомим елементом громадянського суспільства, який сприяє покращенню життя громадян, розвитку суспільства та взаєморозумінню між людьми. У деяких країнах волонтерство становить суттєву частину суспільної та економічної активності, сприяючи формуванню солідарності та забезпечуючи стабільність. Волонтерська діяльність і створені відповідними соціальними суб'єктами інститути повністю відповідають ключовим ознакам громадянського суспільства, що використовуються в його рамках, і можуть розглядатись як його складові частини – елементи громадянської сфери.

Література

1. Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2. С. 25-40.
2. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій: збірник наукових праць*. Волинський

державний університет імені Лесі Українки. Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. № 3-4. С. 139–144.

3. Яцюк, Т. С. Теоретико-правова та історична характеристика інституту волонтерства в Україні: сучасний вимір. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. 2023. № 15 (27), т. 1. С. 112-119.

4. Вайпола Р. Х. Волонтерський рух в Україні: Тенденції розвитку. К.: *Академпрес*, 1999 р. 112 с.

5. Нестор. Повість минулих літ. Вебсайт. ЛІТОПИСИ. ІЗБОРНИК. URL: <http://litopys.org.ua/litop/lit01.htm#page>. (дата звернення: 14.03.2024).

6. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви. Вебсайт. URL: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh09.htm> (дата звернення: 15.03.2024).

7. Липитчук О. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*, 2022. С. 180–188.

8. Традиції національного волонтерства: від Київської Русі до російськоукраїнської війни. 2022р. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/01/tradycziyi-nacziionalnogovolonterstva-vid-kyivskoyi-rusi-do-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/> (дата звернення: 15.03.2024).

9. Чупрій Л. Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини в контексті реалізації гуманітарної політики держави. Вебсайт. URL: social-science.com.ua/article/647 (дата звернення: 16.03.2024).

10. Закалик Г.М., Терлецька Ю.М., Шувар Н.М. Психологія розвитку та успіху особистості: навчальний посібник. Львів : Львівська політехніка, 2019. 488 с.

11. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

12. Проценко О. О. Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації: дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2021. 240 с.

13. Головка В.О. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 9–18.

14. Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства* № 4, 2016. С. 22–28.

15. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення: 11.03.2024).

16. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» № 3460-VI від 02.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>. (дата звернення 02.02.2024).

17. І. Зверева. Волонтерський рух: досвід, проблеми, перспективи: робочі матеріали семінару. (Київ, 24–30 жовт. 2000 р.).

18. The Universal Declaration on Volunteering. International Association for Volunteer Effort. URL: <https://www.iave.org/the-universal-declaration-on-volunteering/>. (дата звернення 11.03.2024).

19. Salamon, M., Sokolowski, S. & Haddock M. (2011). Measuring the economic value of volunteer work globally: concepts, Estimates, and a roadmap to the future. *Annals of Public and Cooperative Economics*, (82), 217–252.

20. Involvement of third country nationals in volunteering as a means of better integration): final project report. (2006). *European Volunteer Centre*, 61.

21. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 К., 2008. 20 с., Введення в соціальну роботу. Навч. посібник. К.: Фенікс, 2001 р. 288 с.

22. Вашкович В.В. Становлення та розвиток правового регулювання діяльності волонтерів. Закарпатські правові читання : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20–22 квітня 2017). Ужгород : Ужгородський національний університет, 2017. Т. 2. С. 203–207.

23. Мазій І. В. Аналіз міжнародних документів у сфері волонтерського руху. Інвестиції: практика та досвід. Київ, 2018. № 8. С. 114–117.

24. Вашкович В. В., Василенко О.Ю., Карабін Т. О., Лазур Я. В., Манзюк В. В., Рошканюк В. М. Посібник волонтера. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 88 с.

25. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» № 2558-III від 21.06.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>. (дата звернення 11.03.2023).

26. Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>. (дата звернення 11.03.2023).

27. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 1895 від 10.12.2003. Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/3680671> (дата звернення: 15.03.2024).

28. Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19 квітня 2011 року. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 15.03.2024).

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» № 556, від 05.08.2015. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення 12.03.2023).

30. Лаціба М. Розвиток відносин між владою та суспільством в Україні: від еволюції до революції. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (12 груд. 2013 р.); за заг. ред. О. А. Корнієвського. Київ : НІСД, 2014. С. 12–17.

31. Підтримати небайдужих: як допомогти розвитку волонтерського руху. 2022р. URL: <https://mind.ua/openmind/20241526-pidtrimati-nebajduzhih-yak-dopomogti-rozvitkuvolonterskogo-ruhu> (дата звернення 12.03.2023).

32. Блоха Я. Світоглядні засади волонтерства в Україні в умовах війни. Філософські обрії. 2023. № 47. С. 80–88.

33. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий-березень 2023 р.) Разумков центр : сайт. 15.03.2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinkagromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vladydovira-do-sotsialnykh-institutiv-liutyi-berezen2023r> (дата звернення: 15.04.2023).

34. Кривенко Ю.В. Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. Часопис цивілістики. 2015. Випуск 18. С. 41–44.

35. Трубнікова О. А. Волонтерство як форма соціальної активності особистості. Актуальні проблеми психології :збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2020. Т. 7, вип. 20. Ч. 2. С. 205–209.

Information about the author:

Yatsiuk Taras Serhiiovych,

Postgraduate Student at the Department of Law

and Public Administration

King Danylo University

35, E. Konovaltsia Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine